

Tilburg University

Rookvrije sportverenigingen voor een rookvrije generatie

Garritsen, Heike; Rozema, Andrea; van de Goor, Ien; Smit, R.; Kunst, A.

Publication date:
2023

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Garritsen, H., Rozema, A., van de Goor, I., Smit, R., & Kunst, A. (2023). Rookvrije sportverenigingen voor een rookvrije generatie: Onderzoeksresultaten en tips. Amsterdam UMC, Tranzo, & Tilburg University.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Rookvrije Sportverenigingen voor een Rookvrije Generatie

Onderzoeksresultaten en tips

In 2015 zijn de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij gestart met een initiatief om sportverenigingen in Nederland rookvrij te maken. Veel kinderen komen op sportverenigingen waar vaak nog buiten wordt gerookt, bijvoorbeeld langs de lijn. Terwijl zien roken, doet roken. Een rookvrije sportvereniging biedt het goede voorbeeld.

In de periode 2018–2022 hebben het Amsterdam UMC en Tranzo, Tilburg University een rookvrij beleid op Nederlandse voetbal-, hockey-, tennis- en korfbalverenigingen onderzocht. Daarbij hebben we tientallen vrijwilligers van sportverenigingen en beleidsmedewerkers van gemeenten geïnterviewd. Ook hebben we groeps gesprekken met meer dan 150 jongeren gevoerd.

In deze factsheet presenteren we de resultaten van alle onderzoeken en geven we tips aan sportverenigingen en gemeenten voor het invoeren van een rookvrij sportterrein.

Benieuwd naar de onderzoeksresultaten?

[Twee onderzoeken onder jongeren](#)

[Vijf onderzoeken onder sportverenigingen](#)

[Twee onderzoeken onder gemeenten](#)

Direct door naar de tips?

[Tips voor sportverenigingen](#)

[Tips voor gemeenten](#)

Twee onderzoeken onder jongeren

Onderzoek 1: Steunen jongeren een rookvrij beleid op sportverenigingen en waarom?

De meeste jongeren steunen een volledig rookvrij beleid op sportverenigingen. Hiervoor dragen zij vijf argumenten aan:

Kinderen moeten niet worden blootgesteld aan roken.

Een rookvrij beleid zorgt voor een **goed imago** van de sportvereniging.

Roken en sport **gaan niet samen**.

Een rookvrij beleid helpt om te **voorkomen** dat kinderen gaan roken.

Meeroken, zoals langs de velden, is ongewenst.

Jongeren op rookvrije sportverenigingen zijn iets positiever over een rookvrij beleid dan jongeren op niet-rookvrije sportverenigingen.

Onderzoek 2: Hoe kijken jongeren aan tegen de relatie tussen roken en sport?

De meeste jongeren vinden dat roken en sport niet samengaan. Hun overtuiging is dat:

Roken je **sportprestaties** beïnvloedt. Je conditie verslechtert en je raakt sneller buiten adem.

Roken en sport gewoon **niet bij elkaar passen**. Roken is ongezond en sporten is gezond.

Aan de andere kant benoemen sommige jongeren dat:

Er een **verschil** is tussen topteams en gezelligheidsteams. Bij topteams past roken écht niet.

De **hoeveelheid** die iemand rookt bepaalt of roken je sportprestaties beïnvloedt.

Jongeren op rookvrije sportverenigingen kunnen duidelijker aangeven waarom roken en sport niet samengaan dan jongeren op niet-rookvrije sportverenigingen.

Vijf onderzoeken onder sportverenigingen

Onderzoek 1: Hoe verloopt de verspreiding van rookvrije sportverenigingen in Nederland?

In de periode 2016–2020 is het percentage rookvrije sportverenigingen binnen de sporten voetbal, hockey, tennis en korfbal in Nederland gestegen van 0.3% naar 26.4%*.

De volgende verenigingen hadden een significant grotere kans om rookvrij te worden:

Hockey- en korfbalverenigingen

Verenigingen met veel jeugdleden (>70%)

Grote verenigingen (>550 leden)

Verenigingen in meer stedelijke gemeenten

Het maakt ook een verschil of er al rookvrije sportverenigingen in de buurt zijn. Als er in de gemeente al andere rookvrije verenigingen zijn, heeft een vereniging 2,5 keer meer kans om zelf ook rookvrij te worden.

*gebaseerd op de registratie van deels en geheel rookvrije buitensportverenigingen die zich hebben gemeld bij de Gezondheidsfondsen voor Rookvrij.

Onderzoek 2: Welke overwegingen hebben sportverenigingen om een rookvrij beleid in te voeren?

De wil van sportverenigingen om een rookvrij beleid in te voeren is groot. Verschillende overwegingen spelen daarbij een rol:

Er is vaak veel **draagvlak** voor een rookvrij beleid.

De **sociale norm** t.o.v. roken is aan het veranderen.

Een rookvrij beleid heeft **voordelen**, zoals het aantrekken van nieuwe leden.

Verenigingen **ervaren druk** om rookvrij te worden, bijvoorbeeld vanuit de gemeente.

Een aantal sportverenigingen zien ook belemmeringen. Zij geven bijvoorbeeld aan dat:

- Ze bang zijn om leden en vrijwilligers te verliezen.
- Ze zich zorgen maken over de naleving en handhaving van het rookvrij beleid.
- Een rookvrij beleid geen prioriteit heeft.
- Ze veel weerstand verwachten van rokers.

In de praktijk komen deze 'beren op de weg' niet of nauwelijks voor en verloopt de invoering van een rookvrij beleid veelal succesvol (zie ook [onderzoek 4](#)).

Onderzoek 3: Hoe besluiten sportverenigingen om rookvrij te worden?

Bij het besluit om rookvrij te worden is een belangrijke rol weggelegd voor:

Het bestuur

Leden van de vereniging, met name rokers en actieve vrijwilligers

Verenigingen verschillen in de mate waarin ze leden betrekken bij het besluit om rookvrij te worden.

- De meeste verenigingen betrekken hun leden, bijv. via een enquête of stemming op de Algemene Ledenvergadering.
- Op sommige verenigingen neemt het bestuur dit besluit zelf.

Verenigingen verschillen daarnaast in de snelheid waarmee ze besluiten om rookvrij te worden. Dit besluit komt sneller tot stand als:

- ✓ Het bestuur besluitvaardig is en zelf de beslissing neemt.
- ✓ Er brede overeenstemming is over het belang van een rookvrij beleid.
- ✓ De vereniging weinig rokende leden heeft.

Onderzoek 4: Hoe verloopt het invoeren van een rookvrij beleid op sportverenigingen?

De invoering van een rookvrij beleid verloopt veelal succesvol. Dit blijkt op verschillende wijzen:

De meeste leden **steunen** het beleid.

Mensen die toch roken reageren veelal **positief** als ze worden aangesproken.

Het beleid leidt tot minder roken en 'niet-roken' wordt al snel de **nieuwe norm**.

Er zijn drie situaties waarin de handhaving en naleving van het beleid nog niet optimaal verlopen:

1. Wanneer er geen kinderen aanwezig zijn op de vereniging.
2. Wanneer het roken zich verplaatst naar de ingang.
3. Wanneer er alcohol in het spel is.

Factoren die succesvolle invoering van een rookvrij beleid kunnen bevorderen zijn:

- ✓ Steun voor het beleid van leden, rokers en externe organisaties.
- ✓ De formulering van het beleid, zoals duidelijke regels en afspraken over handhaving.
- ✓ De communicatie over het beleid, zoals het gebruik van voldoende bordjes.

Invoering van een rookvrij beleid gaat in de regel makkelijker bij verenigingen met een klein terrein en weinig rokers.

Onderzoek 5: Waarom wordt er soms nog gerookt op rookvrije sportverenigingen?

Dat er soms nog gerookt wordt op rookvrije sportverenigingen heeft volgens leden te maken met:

1. De invulling van het rookvrij beleid. Denk daarbij aan:

- Het opnemen van allerlei uitzonderingen (bijv. wel roken op sommige plekken of tijden).
- De aanwezigheid van een rookplek.

2. De mate waarin het beleid wordt nageleefd. Naleving kan negatief worden beïnvloed door:

- Rookplekken die uit het zicht zijn en andere kenmerken van het sportterrein.
- De afwezigheid van kinderen.
- Onduidelijkheden over de handhaving van het beleid.

Twee onderzoeken onder gemeenten

Onderzoek 1: Welke invloed heeft het rookvrij beleid van gemeenten op het aantal rookvrije sportverenigingen in Nederland?

Een sterk rookvrij beleid van gemeenten heeft een positieve invloed op het aantal rookvrije sportverenigingen in Nederland:

Sportverenigingen in gemeenten met een **sterk rookvrij beleid** hebben een significant grotere kans om rookvrij te worden t.o.v. verenigingen in gemeenten zonder of met een zwak rookbeleid.

Ook een meer **algemeen rookvrij beleid**, dat niet specifiek gericht is op sportverenigingen, heeft een positieve invloed op het aantal rookvrije verenigingen.

Onderzoek 2: Hoe dragen gemeenten bij aan het rookvrij maken van sportverenigingen?

Beleidsmedewerkers geven aan op drie manieren bij te dragen aan het rookvrij maken van sportverenigingen:

1. Ze informeren verenigingen over een rookvrij beleid
2. Ze motiveren verenigingen om rookvrij te worden, bijv. met subsidies.
3. Ze ondersteunen verenigingen bij de invoering van een rookvrij beleid.

Gemeenten hebben een drietal redenen om zich in te zetten voor rookvrije sportverenigingen:

1. Het voorzien van een gezonde leefomgeving voor jongeren.
2. Het inspelen op het niet-roken als norm.
3. Het meewerken aan landelijke preventiebeleid, zoals het Nationaal Preventieakkoord

Er zijn verschillende uitdagingen die gemeenten tegen komen, zoals:

- Een gebrek aan capaciteit en financiële middelen.
- Terughoudendheid om sportverenigingen druk op te leggen.
- Een wisselend draagvlak binnen de gemeente voor het rookvrij maken van sportverenigingen.

Gemeenten gaan met deze uitdagingen om door:

- ✓ Rookvrije sport in te bedden in een breder preventiebeleid.
- ✓ Het goede voorbeeld te geven als gemeente zelf.
- ✓ Samen te werken met andere betrokkenen in de gemeente.

Tips voor sportverenigingen

Op basis van de onderzoeksresultaten hebben we een 11-tal tips opgesteld voor sportverenigingen die aan de slag gaan met een rookvrij sportterrein.

Tips voor het vergroten van draagvlak voor het rookvrij beleid

1. Benadruk het belang om kinderen te beschermen tegen roken.
2. Benoem ook andere voordelen van een rookvrij beleid, zoals het voorkomen van schadelijk meerroken.
3. Geef aan dat kinderen/jongeren groot voorstander zijn van een rookvrije sportvereniging en dat roken en sport volgens hen niet samengaan.
4. Ga in gesprek met leden die roken en betrek ze bij het opstellen van het beleid.

Tips bij de invoering en handhaving van het rookvrij beleid

1. Ga voor een geheel rookvrij sportterrein, zonder rookplek of uitzonderingen voor bepaalde dagen/tijdstippen.
2. Maak ook de ingang van het terrein rookvrij.
3. Formuleer een duidelijk rookvrij beleid. Specificeer waar roken niet is toegestaan en wie verantwoordelijk is voor de handhaving.
4. Besteed extra aandacht aan momenten dat er (bijna) geen kinderen aanwezig zijn, momenten dat er alcohol in het spel is en roken bij de entree.
5. Voorzie handhavers van tips over hoe ze rokers het beste kunnen aanspreken, met name in lastige situaties.
6. Zorg voor voldoende communicatie van het rookvrij beleid, zoals met rookvrij bordjes.
7. Denk ook aan het bieden van ondersteuning bij het stoppen met roken.

Tips voor gemeenten

Op basis van de onderzoeksresultaten hebben we een 8-tal tips opgesteld voor gemeenten die aan de slag willen gaan met rookvrije sportverenigingen.

Tips om verenigingen te motiveren om rookvrij te worden

1. Gebruik de “succesverhalen” van sportverenigingen die een rookvrij beleid effectief hebben ingevoerd. Zij kunnen laten zien dat het in de praktijk vaak erg meevalt met de belemmeringen die niet-rookvrije verenigingen zien.
2. Richt extra aandacht op verenigingen die een kleinere kans hebben om rookvrij te worden, zoals voetbal- en tennisverenigingen en clubs met weinig (jeugd-)leden.
3. Besef dat sportverenigingen gevoelig kunnen zijn voor advies, steun en eventuele drang van gemeenten.
4. Leg rookvrij vast in beleid, bijvoorbeeld in een lokaal preventieakkoord.
5. Werk samen in het benaderen van sportverenigingen, bijvoorbeeld met de GGD, sportbonden of NOC*NSF.

Tips om verenigingen te ondersteunen bij de invoering van het rookvrij beleid

1. Sportverenigingen zijn geholpen met tips of een handreiking hoe ze rokers goed zouden kunnen aanspreken, met name in lastige situaties. Deze tips zijn te vinden op de website van de Rookvrije Generatie: www.rookvrijegeneratie.nl/aan-de-slag.
2. Bespreek met verenigingen de mogelijkheden om ook de ingang van het terrein rookvrij te maken. Gemeenten spelen hierin een belangrijke rol.
3. Presenteer rookvrije sport als onderdeel van een ‘gezonde sportvereniging’, waarvan het niet (mee-)roken een vanzelfsprekend onderdeel is.

Meer informatie

Voor sportverenigingen

Ben je een sportvereniging en wil je aan de slag met een rookvrije sportvereniging?

Kijk op de website van de Rookvrije Generatie. Hier vind je tips, ervaringsverhalen, materialen en ondersteuning van JOGG-Teamfit:

www.rookvrijegeneratie.nl/sport

Meer informatie over de gezonde sportomgeving (niet alleen rookvrij, maar ook alcoholbeleid en een gezonde sportkantine)?

Zie voor inspiratie de website van NOC*NSF: www.nocnsf.nl/gezonde-sportomgeving

Of ga naar www.teamfit.nl/sportlocaties/doe-mee voor begeleiding door een JOGG-Teamfit coach.

Voor gemeenten

Wil je als gemeente aan de slag met het rookvrij maken van belangrijke omgevingen voor kinderen?

Neem contact op met de lokale GGD en kijk op www.rookvrijegeneratie.nl/gemeente voor meer informatie.

Ben je als gemeente al aan de slag voor het realiseren van een Rookvrije Generatie, maar heb je vragen over de uitvoering?

Neem contact op met de lokale GGD en bij meer overstijgende, juridische of beleidsvraagstukken neem contact op met het ondersteuningsteam van de VNG via lokalepreventieakkoorden@vng.nl.

Over dit onderzoeksproject

Voor vragen kunt u contact opnemen met projectleider Anton Kunst. a.e.kunst@amsterdamumc.nl

Auteurs/citatie

Heike Garritsen, Andrea Rozema, Ien van de Goor, Rixt Smit, Anton Kunst. (2023)

Rookvrije Sportverenigingen voor een Rookvrije Generatie: onderzoeksresultaten en tips.

Met medewerking van

Gezondheidsfondsen voor Rookvrij (Hartstichting, KWF en het Longfonds), NOC*NSF, Vereniging Sport en Gemeenten, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Gemeente Amsterdam, GGD Amsterdam, GGD Gooi- en Vechtstreek, GGD Brabant-Zuidoost, GGD GHOR en Sportief Advies.

Van 2018 tot 2022 is dit onderzoeksproject gefinancierd door ZonMw.

